

**ПРИКРАПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Актуальні проблеми
управління навчальним процесом
у ЗВО**

Методичні рекомендації
для студентів другого (магістерського) рівня
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітня програма «Соціальна педагогіка»

2022

Ворощук О. Д.
Актуальні проблеми управління навчальним процесом у ЗВО: методичні рекомендації / Оксана Дмитрівна Ворощук. – Івано-Франківськ, 2021. – 55 с.

Рецензенти:

Протас Оксана Любомирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Лемко Галина Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Методичні рекомендації підготовлені відповідно до програми курсу «Актуальні проблеми управління навчально-виховним процесом у ЗВО» (для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота», освітня програма «Соціальна педагогіка»).

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (*протокол № 2 від 20 вересня 2022 року*)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ТЕОРЕТИЧНИЙ	
КУРС.....	5
ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	6
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	24
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ.....	25
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ У ЗВО».....	26
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	
.....	28
КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	35
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	45

ПЕРЕДМОВА

Рушійною силою розвитку України є формування потужного освітнього потенціалу нації, досягнення найвищої якості підготовки фахівців у всіх галузях. Розв'язання цього завдання вимагає нової стратегії освіти, створення сучасних вищих навчальних закладів європейського рівня і зразка. Така стратегія має бути спрямована на моделювання і відтворення в дійсності не лише багатоманіття явищ і зв'язків матеріального й духовного життя українського суспільства, а й світових соціально-економічних процесів, тенденцій світового ринку. Вона також має забезпечити інтелектуальний і духовно-моральний розвиток особистості студента.

Забезпечити фундаментальну наукову, професійну та загальнокультурну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей, удосконалення наукової та професійної діяльності, перепідготовку й підвищення кваліфікації покликана вища школа.

Метою вищих навчальних закладів є підготовка спеціалістів вищої кваліфікації, здатних після здобуття відповідної освіти включитися у виробничу діяльність; вирішувати виробничі або наукові завдання і відповідати за їх вирішення. Результативність такої системи вимірюється соціальною та професійною адаптацією її випускників. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність засвоєння майбутніми спеціалістами новітніх знань у галузі науки і техніки, ознайомлення із сучасними інформаційними технологіями, а також максимального розвитку активності та самостійності студентів.

Вища освіта є фундаментом розвитку людства і кожного суспільства зокрема. Безумовно, вона також є гарантом індивідуального розвитку особистості, сприяє формуванню інтелектуального, духовного і виробничого потенціалу суспільства. Тому розвиток держави, структурні перетворення на мікро- і макроекономічному рівнях мають гармонійно поєднуватися з модернізацією освіти, щоб задовольнити потреби і прагнення людей, особливо молоді, сформувати нову систему суспільних цінностей у сфері діяльності і в громадському, і в приватному секторах.

Зміна освітньої парадигми на сучасному етапі розвитку українського суспільства вимагає суттєвого перегляду провідних концептуальних основ педагогіки вищої школи на рівні її предмета, категоріального апарату, методологічних, теоретичних і прикладних аспектів.

Учені України, як і інших держав, нині інтенсивно розробляють нові освітні стратегії та концепції. Вони переосмислюють минуле освіти, різнобічні філософські підходи, шукають підтвердження в педагогічній теорії і практиці нових понять і процесів, що відбуваються в сучасному світі, окреслюють перспективи розвитку головних напрямів освіти.

Значний обсяг нових понять і педагогічних інновацій вимагає від науково-педагогічного працівника нових компетенцій, щоб бути спроможним до системного розгляду всіх змін і в освіті, і в педагогіці вищої школи.

Мета вивчення дисципліни «Актуальні проблеми управління навчальним процесом у ЗВО» є опанування нормативно-правовою базою організації навчального процесу у ЗВО та вивчення його особливостей.

Завдання дисципліни – аналіз державної політики в галузі вищої освіти України, вивчення особливостей, завдань, структури, змісту, форм і методів організації навчального процесу у ЗВО.

Компетентності:

ІК Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність розробляти і управляти проектами.

ЗК 6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

ФК 1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

ФК 2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

ФК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через упровадження соціальних інновацій.

ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН 6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.

ПРН 7. Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.

ПРН 13. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.

ПРН 19. Розробляти, апробувати та втілювати соціальні проекти і технології.

Методичні рекомендації підготовлені відповідно до програми курсу «Актуальні проблеми управління навчально-виховним процесом у ЗВО», який є складовою підготовки магістрів спеціальності 231 «Соціальна робота».

Методичні матеріали «Актуальні проблеми управління навчально-виховним процесом у ЗВО» можуть бути корисними в організації навчання магістрантів, молодих викладачів ЗВО. Кожна тема охоплює коло основних питань, поглиблені відповіді на які можна знайти в рекомендованій літературі. У посібнику включені матеріали для підготовки до практичних занять, теми для самостійного опрацювання, питання до іспиту, тестові завдання з дисципліни «Актуальні проблеми управління навчально-виховним процесом у ЗВО».

ТЕОРЕТИЧНИЙ КУРС

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

- 1.Зарубіжні наукові школи, теорії та концепції менеджменту
- 2.Сутність управління навчальним закладом
- 3.Зміст діяльності з управління навчальним закладом
- 4.Закономірності та принципи управління навчальним закладом

ТЕМА 2-3. МАКРОТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

- 1.Управлінський цикл та функції управління
- 2.Функція планування
- 3.Організація як функція управління
- 4.Функція контролю
- 5.Регулювання як функція управління

ТЕМА 4. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

- 1.Системний підхід до управління навчальним закладом
- 2.Демократизація управління навчальним закладом
- 3.Особливості управління навчальними закладами різного типу
- 4.Інформатизація управління навчальним закладом

ТЕМА 5-6. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

- 1.Моделювання методів управління навчальним закладом
- 2.Методи одержання інформації, необхідної для управління навчальним закладом
- 3.Методи розробки управлінських рішень
- 4.Методи доведення управлінських рішень до виконавців
- 5.Організаційно-методичні методи управління навчальним закладом

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ

Питання для обговорення

1. Зародження менеджменту.
2. Школи менеджменту.
3. Концепції управління освітніми установами.
4. Закони, закономірності, принципи.

Контрольні запитання

5. Скільки тисяч років налічує історія менеджменту?
 6. Які принципи управління обґрунтовані Ф. Тейлором, а які А. Файолем?
 7. Які стратегії використовують в управлінні?
 8. Представники яких наукових шкіл вважали центральною проблемою управління проблему людини?
 9. Як розуміли сутність управління представники різних концепцій менеджменту?
 6. У чому полягає сутність концепції ситуативного управління?
 7. Яка з концепцій управління, на вашу думку, є більш ефективною?
- Відповідь обґрунтуйте.
8. У чому полягає сутність концепції ситуативного управління?
 9. Яка з концепцій управління, на вашу думку, є більш ефективною?
- Відповідь обґрунтуйте.
10. Управлінська ситуація: керівництвом педагогічного коледжу прийнято рішення для підвищення ефективності управління використати ідеї ситуаційного підходу. Які зміни в зв'язку з цим треба внести в управління навчальним закладом?
 11. Які концепції управління освітніми установами розроблені представниками вітчизняної науки?
 12. Яка з концепцій управління є традиційною? У чому її сутність?
 13. Які переваги та недоліки притаманні концепціям управління, орієнтованим відповідно "на вплив", "на взаємодію", "на створення умов"?
 14. Чи охоплює системно зміст управлінської діяльності концепція "створення умов"?
 15. Чи закладені в концепцію "створення умов" критерії оцінки ефективності управління?
 16. Опишіть складові прогностичного фону навчального закладу.
 17. Які з чинників свідчать про наявність у навчальному закладі психологічних умов, необхідних для реалізації мети управління?
 18. Що слід робити для створення у навчальному закладі кадрових умов, необхідних для реалізації мети управління?

19. Дайте характеристику основних напрямів роботи зі створення у навчальному закладі правових умов, необхідних для реалізації мети управління.

20. Які чинники свідчать про наявність у навчальному закладі організаційних умов, необхідних для реалізації мети управління?

21. У чому полягає сутність створення медичних, матеріально-фінансових, ергономічних умов, необхідних для реалізації мети управління?

Завдання і управлінські ситуації.

1. Управлінська ситуація: керівництвом педагогічного коледжу прийнято рішення для підвищення ефективності управління використати ідеї ситуаційного підходу. Які зміни в зв'язку з цим треба внести в управління навчальним закладом?

2. Установіть відповідність наведених нижче положень теорії соціальних систем, теорії "2" або теорії "індивідуальність проти організації":

Основні причини того, що відбувається всередині організації, слід шукати головним чином за її межами. Така система не може сама себе забезпечувати. Вона залежить від енергії, інформації, матеріалів, які надходять ззовні, і має властивість адаптуватись до змін у навколишньому світі. Коли працівник стикається з потребами організації, він може використовувати такі захисні механізми:

- залишити організацію;
 - просуватися по службових щабелях з метою отримання більшої незалежності;
 - стати агресивним, використовувати регресивні форми захисту;
 - втратити інтерес, стати байдужим;
 - створити неформальні групи, які б протидіяли апатії, агресії тощо.
- Концепцію характеризують такі положення:*
- наймання працівників на тривалий термін;
 - групове прийняття рішень;
 - індивідуальна відповідальність;
 - неквапливість оцінювання та поступовість у просуванні по службі працівників;
 - неформальний контроль за допомогою чітких і водночас ненормативних методів;
 - неспеціалізована кар'єра;
 - всебічне піклування про працівників.

Варіанти відповідей

а) теорії соціальних систем;

б) теорії "2";

в) теорії "індивідуальність проти організації".

3. Установіть відповідність наведених нижче положень теорії соціальних систем, теорії "2" або теорії "індивідуальність проти організації":

Основні причини того, що відбувається всередині організації, слід шукати головним чином за її межами. Така система не може сама себе забезпечувати. Вона залежить від енергії, інформації, матеріалів, які надходять ззовні, і має властивість адаптуватись до змін у навколишньому світі.

Коли працівник стикається з потребами організації, він може використовувати такі захисні механізми:

- залишити організацію;*
- просуватися по службових щабелях з метою отримання більшої незалежності;*
- стати агресивним, використовувати регресивні форми захисту;*
- втратити інтерес, стати байдужим;*
- створити неформальні групи, які б протидіяли апатії, агресії тощо.*

Концепцію характеризують такі положення:

- наймання працівників на тривалий термін;*
- групове прийняття рішень;*
- індивідуальна відповідальність;*
- неквапливість оцінювання та поступовість у просуванні по службі працівників;*
- неформальний контроль за допомогою чітких і водночас ненормативних методів;*
- неспеціалізована кар'єра;*
- всебічне піклування про працівників.*

4. *Управлінська ситуація: керівник вищого навчального закладу ознайомився із сутністю теорії створення умов та вирішив реформувати управління на її засадах. Що йому треба робити для перебудови управління?*

5. *Які риси притаманні концепції "створення умов"?*

Варіанти відповідей

- а) інтегрує положення інших теорій управління;*
- б) визначає мету управління;*
- в) спрямовує зусилля на динамічний розвиток навчального закладу;*
- г) враховує особливості управління навчальним закладом;*
- д) пропонує цілісну систему діяльності з управління навчальним закладом;*
- е) визначає зміст діяльності підлеглих;*
- є) створює умови для демократизації управління;*
- ж) містить критерії оцінки ефективності управління та полегшує завдання його аналізу;*
- з) орієнтує управління не на мету, а на його засоби;*
- і) орієнтує управлінську діяльність переважно на вирішення поточних управлінських завдань.*

6. *Управлінська ситуація: міське управління освітою розглядає вас як кандидата на посаду директора школи. Вам запропонували розробити заходи*

з оптимального вирішення численних психологічних проблем, які виникають у школі. Що ви запропонуєте?

7. Які з перелічених чинників свідчать про наявність у навчальному закладі педагогічних умов, необхідних для реалізації мети управління?

Варіанти відповідей

- а) наявність чітко визначеної мети навчального закладу;
- б) ціннісно-орієнтаційна єдність колективу;
- в) відповідність змісту навчально-виховного процесу меті навчального закладу;
- г) гарний психологічний клімат у колективі;
- д) відповідність форм та методів, технологій навчально виховного процесу меті навчального закладу;
- е) оптимальний стиль управління;
- є) відповідність результатів роботи меті навчального закладу;
- ж) відповідність складу працівників навчального закладу штатному розкладу, відсутність вакансій;
- з) відповідність працівників вимогам кваліфікаційних характеристик, завданням навчального закладу;
- і) своєчасність і якість підвищення кваліфікації працівників;
- к) відповідність змісту методичної роботи завданням навчального закладу;
- л) організація самоосвіти працівників;
- м) зростання якісних характеристик працівників.

8. Яке визначення найбільш повно відображає сутність поняття "закономірності управління навчальним закладом"?

Варіанти відповідей

- а) стійка залежність, зв'язок між процесом управління і зовнішніми стосовно нього суспільними системами й умовами, а також зв'язок і залежність між компонентами процесу управління і процесами викладання та навчання;
- б) стійка залежність, зв'язок між процесом управління і зовнішніми, стосовно, нього суспільними системами й умовами, між компонентами процесу управління і процесами викладання та навчання, між компонентами процесу управління;
- в) об'єктивний, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами, процесами, що впливає з їхньої внутрішньої природи, сутності.

Теми рефератів

1. Прогностична діяльність у процесі управління навчальним закладом.
2. Моделювання педагогічної системи навчального закладу.
3. Створення психологічних умов реалізації мети навчального закладу.
4. Організаційні умови реалізації мети навчального закладу.
5. Правові аспекти управління навчальним закладом.
6. Управління персоналом у навчальному закладі.
7. Виникнення та розвиток школи наукового управління,

- 8.Адміністративна школа менеджменту.
- 9.Виникнення та розвиток школи людських стосунків.
- 10.Менеджмент на зламі ХХ—ХХІ ст.
- 11.Розвиток уявлень про сутність управління навчальними закладами.
- 12.Управлінська концепція "створення умов".
- 13.Порівняльний аналіз сучасних вітчизняних концепцій управління навчальними закладами.
- 14.Критерії оцінки ефективності управління навчальним закладом.
- 15.Проблема закономірностей управління навчальними закладами у вітчизняній науці.
- 16.Сутність закономірностей управління навчальними закладами.

Література

1. Наукові основи управління школою / За ред. Г.В. Ельнікової. Х.: ХДШ, 1991. 170с.
2. *ОнишківЗМ.* Основи школознавства. Т.: Навч. книга Богдан, 1999. 96 с.
3. *Десятов Т.М., Коберник О.М., Тевлін БЛ., Чепурна Н.М.* Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 240 с.
4. *Гаєвський БЛ.* Основи науки управління. К.: МАУП, 1997. 112 с.
5. *Ельнікова Г.В.* Наукові основи розвитку управління загальною освітою в регіоні. Х.: Крок, 1999. 303 с.

Семінарське заняття №2

Сутність циклу управління та його взаємозв'язок з функціями управління

Питання для обговорення

- 1.Управлінський цикл та функції управління
- 2.Сучасні методика аналізу
- 3.Сучасні підходи до прийняття управлінського рішення
- 4.Інноваційні процеси в навчальному закладі

Контрольні запитання та завдання

- 1.Дайте визначення понять "цикл управління" та "функція управління".
2. За допомогою яких функцій реалізується цикл управління?
3. Складовою якої функції є цілепокладання та прогнозування ?
- 4.Чи можна вважати педагогічний аналіз функцією управління?
- 5.Чи можна вважати функцією управління мотивацію
- 6.Чи є регулювання складовою функції контролю?
 1. Чи є планування, організація, контроль та регулювання найбільш загальними методами управління?
 2. Чи планується заздалегідь зміст діяльності з регулювання?
 3. Чи виконуються під час регулювання ті ж завдання, що й під час реалізації функції "організація", — ознайомлення працівників з прийнятими

рішеннями, їх підготовка до виконання цих рішень та вирішення матеріально-фінансових проблем, пов'язаних з виконанням рішення?

4. Чи справедливе твердження, що завдання регулювання вирішуються за допомогою індивідуальних та групових форм управлінської діяльності?

5. Запропонуйте шляхи підвищення ефективності реалізації функції "регулювання".

6. Чи може навчальний заклад працювати без плану роботи?

7. Які плани роботи складають у навчальних закладах?

8. Обґрунтуйте вимоги до мети роботи навчального закладу.

9. Які розділи обов'язково мають міститись у перспективному плані роботи навчального закладу?

10. Які процедури планування обґрунтовано наукою та які недоліки та переваги притаманні тим чи іншим процедурам планування?

11. Чи є поняття "організаційна робота" ширшим за поняття "функція організація"?

12. Які правила формування групової моралі пропонують В. Зи-герт та Л. Ланг?

13. Що є центральною проблемою під час реалізації функції "організація"?

14. Сформулюйте умови мотивуючої організації праці підлеглих.

15. За допомогою яких критеріїв можна оцінити реалізацію функції "організація"?

Завдання та управлінські ситуації

1. Які завдання реалізує контроль як функція управління?

2. Який підхід до управління реалізує функція контролю — цільовий, поточний?

3. Чи зруйнує ліквідація контролю все управління?

4. Коли почали активно розробляти проблему контролю?

5. У чому недоліки традиційного контролю?

6. Чи має відношення до функції контролю контроль педагогів, пов'язаний із реалізацією поточних завдань?

7. Проаналізуйте, як реалізуються функції управління у вашому навчальному закладі.

8. Установіть відповідність визначень функціям управління:

1) вид управлінської діяльності, спрямований на визначення мети, завдань управління, змісту управлінської діяльності, відповідальних за ті чи інші заходи та терміну їх виховання;

2) вид управлінської діяльності, спрямований на наближення поточного результату управлінської діяльності до запланованого шляхом виконання рішень, прийнятих під час контролю;

3) вид управлінської діяльності, пов'язаний з ознайомленням членів колективу зі змістом наступної діяльності з реалізації плану роботи, їх підготовкою до цієї діяльності та створенням необхідних умов для реалізації мети управління. Передбачає мотивацію працівників, здійснення їх навчання,

закупівлю необхідного обладнання, літератури, вирішення фінансових проблем, пов'язаних з реалізацією мети управління;

4) вид управлінської діяльності, спрямований на виявлення відхилень фактичних результатів управління від передбачених, з'ясування причин розходження мети та результатів управління, визначення змісту регулюючої діяльності щодо зведення до мінімуму наявних відхилень.

Варіанти відповідей

а) *планування;*

б) *організація;*

в) *контроль;*

г) *регулювання.*

9. Визначте мету роботи навчального закладу на рік та побудуйте дерево цілей.

10. Управлінська ситуація: у професійно-технічному училищі прийнято рішення ліцензувати нову спеціальність (автослюсаря). Сплануйте роботу з підготовки до ліцензування.

11. На реалізацію яких вимог спрямовані принципи планування?

Варіанти відповідей

а) *вимоги до вмісту плану;*

б) *вимоги до змісту та процедури розробки плану;*

в) *вимоги до зв'язку планування з іншими функціями управління.*

12. Запропонуйте шляхи підвищення ефективності реалізації функції "організація".

13. Управлінська ситуація: у загальноосвітній школі прийнято рішення організувати навчально-виховний процес на засадах педагогіки життєтворчості. Запропонуйте систему заходів з підготовки членів колективу до реалізації цього рішення. 8. Які завдання реалізує функція організації?

Варіанти відповідей

а) *ознайомлення членів колективу зі змістом діяльності з реалізації завдань навчального закладу в даному управлінському циклі;*

б) *формування готовності працівників до реалізації цих завдань;*

в) *раціональний розподіл прав, повноважень та обов'язків;*

г) *розподіл управлінської праці між керівниками;*

д) *удосконалення структури рівнів управління;*

е) *вирішення матеріально-фінансових проблем, пов'язаних з реалізацією завдань роботи.*

14. Запропонуйте шляхи підвищення ефективності реалізації функції контролю у вашому навчальному закладі.

15. Управлінська ситуація: у технікумі було прийнято рішення організувати позааудиторну роботу на засадах самоврядування учнів. Запропонуйте зміст та методи контролю за реалізацією цього рішення.

16. Які з груп методів управління не використовують під час контролю?

Варіанти відповідей

а) *отримання управлінської інформації;*

б) *розробки управлінських рішень;*

в) доведення управлінських рішень до виконавців.

17. Управлінська ситуація: у загальноосвітній школі було проведено аналіз виконання рішення про організацію навчально-виховного процесу на засадах педагогіки життєтворчості та з'ясовано, що приблизно 20 % членів колективу не беруть участь у цьому процесі. Запропонуйте засоби регулювання процесу виконання рішення.

18. Які причини зумовлюють відхилення поточного результату управління від його мети?

Варіанти відповідей

- а) недосконалість мети та плану роботи навчального закладу;
- б) неякісне виконання завдань функції "організація";
- в) наявність працівників, не охоплених діяльністю з підготовки до реалізації мети;
- г) зміни в зовнішніх умовах функціонування навчального закладу;
- д) зміни внутрішніх умов функціонування навчального закладу;
- е) зниження рівня мотивації працівників на участь у реалізації мети;
- є) неякісне виконання завдань контролю;
- ж) незначна кількість працівників у навчальному закладі;
- з) наявність надмірної кількості управлінських завдань.

Теми рефератів

1. Розвиток наукових уявлень про контроль як функцію управління.
2. Сутність функції контролю.
3. Зміст контролюючої діяльності в сучасних навчальних закладах.
4. Демократизація контролю.
5. Методи реалізації функції контролю.
6. Сутність планування як функції управління.
7. Характеристика мети діяльності навчального закладу на рік.
 8. Види та структура планів роботи навчального закладу.
 9. Перспективне планування роботи навчального закладу.
10. План роботи навчального закладу на рік.
11. Процедури планування роботи навчального закладу.
12. Цикли управління навчальним закладом.
13. Проблема функцій управління в історії менеджменту.
14. Погляди вітчизняних науковців на сутність та структуру функцій управління.
15. Педагогічний аналіз у структурі управління навчальним закладом.
16. Сутність організації як функції управління.
17. Місце функції організації в управлінському циклі.
18. Мотивуюча організація діяльності працівників навчального закладу.
19. Оцінка ефективності реалізації функції "організація".
20. Сутність функції регулювання.
21. Місце регулювання в управлінському циклі.
22. Зміст діяльності з регулювання процесу управління.
23. Засоби діяльності з регулювання процесу управління

Література

1. *Васильков Л.М., Тевлін Б.Л.* Оптимізація праці завуча загальноосвітньої школи. К.:Рад.шк., 1982. 175 с.
2. *Гаєвський Б.Л.* Основи науки управління. К.: МАУП, 1997. 112 с.
3. *Даниленко Л.І.* Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. К.: Логос, 2002. 140 с.
4. *Десятов Т.М., Коберник О.М., Тевлін Б.Л., Чепурна Н.М.* Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 240 с.
5. *Ельнікова Г.В.* Наукові основи розвитку управління загальною освітою в регіоні. Х.: Крок, 1999. 303 с.
6. *Жерносець І.П.* Плани роботи школи // Рідна шк. 1993. С.20—26.
7. Методична служба школі: Інформ.-метод, мат. на допомогу працівникам освіти. Вип. 1. Т.: Астан, 2003. 286 с.
8. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом // Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. Х.: Основа, 2003. 240 с.
9. Наукові основи управління школою / За ред. Г.В. Ельнікової. — Х.: ХДШ, 1991 — 170 с.
10. *Пікельна В.С., Удод О.А.* Управління школою. Д.: Альфа, 1998. 284 с.
11. *Рабченко Т.* Внутрішкільне управління. К.: Рута, 2000. 176 с.
12. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі: Наук.-метод, посіб. / А.М. Єрмола, Л.Г. Москалець, О.Р. Суджик, О.М. Василенко. Х.: Пошук, 2000. 260 с.
13. *Хриков Є.М.* Внутрішкільний контроль // Рідна шк. 1996. № 5. С. 69-71.
14. *Шкельна В.С., Удод О.А.* Управління школою. Д.: Альфа, 1998. 284 с.

Семінарське заняття № 3

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

План

1. Завдання, напрямки діяльності та структура вищого навчального закладу.
2. Нормативно-правова база діяльності вищого навчального закладу та підготовки сучасного фахівця з вищою освітою.
3. Принципи управління вищими навчальними закладами.
4. Система управління вищим навчальним закладом.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте завдання вищого навчального закладу.
2. Назвіть напрямки діяльності вищого навчального закладу.

3. Розкрийте структуру вищого навчального закладу?
4. Розкрийте основні принципи керівництва ЗВО.
5. Яка технологія обрання керівника ЗВО, декана?
6. Що входить до компетенції вченої ради ЗВО?
7. З якою метою створюється наглядова рада в національному ЗВО?
8. Назвіть функції та напрями діяльності органів громадського самоврядування.
9. Які функції і напрями діяльності органів студентського самоврядування?
10. На кого у ЗВО покладається відповідальність за відповідність рівня підготовки студента вимогам державного стандарту освіти?

Репродуктивні та проблемно-пошукові завдання

1. Проаналізувати завдання сучасного ЗВО у світлі Державної національної програми «Освіта. Україна ХХІ ст.».
2. Проаналізувати завдання сучасного ЗВО у світлі Національної доктрини розвитку освіти в Україні.

Рекомендована література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Історія. Теорія : навч. посіб. К.: Либідь, 1998. 540 с.
2. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть // Вища освіта України. 2001. № 1. С. 11–17.
3. Бабаєвська В. Л. Європейські інтеграційні процеси у сфері освіти й Україна // Зб. наук. пр. Східноукр. ун-ту ім. В. Даля. Луганськ, 2004. Ч. 2. С. 3–4.
4. Бабіна О. І. До проблеми реформування системи вищої освіти України у світлі Болонського процесу // Пед. науки : зб. наук. пр. Сум. держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка. Суми, 2005. Ч. 1. С. 3–6.
5. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. К.: ВВП Компас, 1197. 64 с.
6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
7. Галузинський В. М.. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб. К.: Вища школа, 1995. 168 с.
8. Гура О. І. Педагогіка вищої школи : Вступ до спеціальності : навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
9. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Знання, 2005. 486 с.
10. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
11. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [за ред. З. Н. Курлянд]. 3-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495 с.

*Семінарське заняття № 4***ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ****План**

1. Суть процесу навчання у ЗВО та його особливості.
 2. Зміст освіти у вищій школі.
 3. Державні стандарти освіти.
 4. Навчальні плани та програми навчальних дисциплін.
 5. Підручники та навчальні посібники.
 6. Система планування й організація навчального процесу у ЗВО.
- Графік навчального процесу у ЗВО.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте сутність процесу навчання у вищому навчальному закладі.
2. Які завдання стоять перед вищим навчальним закладом?
3. Розкрийте зміст процесу навчання у вищому навчальному закладі.
4. Назвіть загальні положення визначення змісту й організації навчального процесу в сучасній вищій школі.
5. Назвіть функції та охарактеризувати структурні компоненти державного стандарту освіти.
6. Розкрийте структуру та зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики.
7. Назвіть рівні освіти та визначити критерії, за якими визначається освітньо-кваліфікаційна характеристика.
8. Встановіть різницю між нормативними і вибірковими навчальними дисциплінами.
9. Дайте характеристику основних циклів навчальних дисциплін вищої школи.
10. Як здійснюється розподіл навчального навантаження за типами курсів, рівнями і модулями.
11. Назвіть, яка функція тестів як складової державних стандартів освіти?
12. Що таке програма навчальної дисципліни?
13. Які складові програми навчальної дисципліни?
14. Які особливості робочої програми навчальної дисципліни?
15. Що таке навчальний план?
16. Охарактеризуйте підручник та навчальний посібник як основні види навчальної літератури у ЗВО, розкрийте їх функції та структурні компоненти.
17. Назвіть критерії відбору навчального матеріалу, вимоги до структури та обсягу підручників і навчальних посібників.
18. У чому відмінність між поняттями „підручник" і „навчальний посібник"?
19. Розкрийте порядок затвердження та рецензування підручників і навчальних посібників.

20. З'ясуйте основні вимоги до організації та проведення заліків і екзаменів у ЗВО.

Репродуктивні та проблемно-пошукові завдання

1. Які дидактичні вимоги висуваються до упорядкування підручників і навчальних посібників для ЗВО? Проаналізуйте з цього погляду один із підручників для вищої школи, якими ви користуєтесь?

2. Якби керівником ЗВО були б ви, то які зміни внесли до структури організації навчального процесу у вищій школі?

Рекомендована література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Історія. Теорія : навч. посіб. К.: Либідь, 1998. 540 с.

2. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти К.: ВВП Компас, 1197. 64 с.

3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

4. Галузинський В. М.. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб. К.: Вища школа, 1995. 168 с.

5. Гончаров С. М. Дидактичні основи кредитно-модульної системи організації навчального процесу : монографія. Рівне, 2006. 191 с.

6. Гудима О. Аналіз основних підходів до модульної організації навчального процесу // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. – Чернівці, 2004. – Вип. 211: Педагогіка і психологія. С. 49–55.

7. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: Вступ до спеціальності : навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.

8. Інформаційне забезпечення навчального процесу : інноваційні засоби і технології : колективна монографія. К.: Атіка, 2005. 252 с.

9. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Знання, 2005. – 486 с.

10. Малишенко В. С. Технологія модульного навчання в контексті гуманізації вищої школи // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. 1995. Вип. 3. С. 42–48.

11. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.

12. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за ред. З.Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495с.

13. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя. Миколаїв: Іліон, 2005. 272 с.

14. Сікорський П. Кредитно-модульна технологія у вищих навчальних закладах / // Шлях освіти. 2004. № 3. С. 29–34.

15. Сметанський М. І. Методологічні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Шлях освіти. 2000. № 4. С. 11–13.

Семинарське заняття № 5

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИМОГИ ДО НИХ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

План

1. Форми навчання та організації навчального процесу у ЗВО.
2. Основні види навчальних занять у ЗВО.
3. Індивідуальні заняття та завдання, контроль їх виконання.
4. Організація самостійної роботи студентів у ЗВО.
5. Організація практичної підготовки студентів у ЗВО.
6. Контрольні заходи та їх організація у ЗВО.

Питання для самоконтролю

1. Назвати форми організації навчального процесу у ЗВО.
2. Перелічити основні види навчальних занять у ЗВО.
3. Охарактеризувати лекцію як основний вид навчальних занять у ЗВО.
4. Окреслити вимоги, рівень, права і обов'язки лектора у ЗВО.
5. Назвати умови, за яких лектор може бути зобов'язаний до читання пробних лекцій.
6. Дати визначення терміну «індивідуальне заняття» та розкрити умови його проведення.
7. Розкрити особливості контролю проведення індивідуальних занять у ЗВО.
8. Визначити та охарактеризувати етапи підготовки науково-педагогічного працівника до проведення практичного заняття.
9. Обґрунтувати необхідність оцінювання участі студентів у семінарських заняттях.
10. Визначити та охарактеризувати етапи підготовки і проведення лабораторного заняття.
11. Дати визначення терміну «консультація» та розкрити її дидактичну мету.

Рекомендована література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Історія. Теорія : навч. посіб. К.: Либідь, 1998. 540 с.
2. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. К.: ВВП Компас, 1997. – 64 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
5. Галузинський В. М.. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб. К.: Вища школа, 1995. 168 с.
6. Гончаров С. М. Дидактичні основи кредитно-модульної системи організації навчального процесу: монографія. – Рівне, 2006. – 191 с.

7. Гудима О. Аналіз основних підходів до модульної організації навчального процесу // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. – Чернівці, 2004. – Вип. 211: Педагогіка і психологія. – С. 49–55.
8. Гура О. І. Педагогіка вищої школи : Вступ до спеціальності : навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
9. Інформаційне забезпечення навчального процесу : інноваційні засоби і технології : колективна монографія. К.: Атіка, 2005. 252 с.
10. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Знання, 2005. – 486 с.
11. Кучерявий О. Г. Модульно-розвивальне навчання у вищій школі : аспекти проектування : монографія. – Донецьк : Донец. нац. ун-т, 2006. 304 с.
12. Малишенко В. С. Технологія модульного навчання в контексті гуманізації вищої школи // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. 1995. Вип. 3. С. 42–48.
13. Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. К. : К.І.С., 2004. 128 с.
14. Пащенко О. В. Принципи та методика організації контрольних заходів у вищому навчальному закладі К. : Міленіум, 2006. 41 с.
15. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
16. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. за ред. З.Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495 с.
17. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання : підготовка вчителя. Миколаїв: Іліон, 2005. 272 с.
18. Сікорський П. Кредитно-модульна технологія у вищих навчальних закладах // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 29–34.
19. Сметанський М. І. Методологічні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Шлях освіти. – 2000. – № 4. – С. 11–13.

Семінарське заняття № 6-7

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

План

1. Мета і завдання науково-дослідної роботи студентів.
2. Системність в організації науково-дослідної роботи студентів.
3. Форми й види науково-дослідної роботи студентів.
4. Методи організації науково-дослідної роботи студентів.
5. Організація та керівництво науковим студентським гуртком та проблемною групою.
6. Організація науково-дослідної роботи студентів у навчальній групі.
7. Організація виконання та оформленнями наукових робіт (курсова, кваліфікаційна, магістерська).

8. Контроль за науково-дослідною роботою студентів у ЗВО.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте мету науково-дослідної роботи студентів.
2. Розкрийте завдання науково-дослідної роботи студентів
3. У чому полягає системний підхід до організації науково-дослідної роботи?
4. Які принципи, які лежать в основі системного підходу до науково-дослідної діяльності студентів?
5. Яке місце займає науково-дослідна робота в системі професійної підготовки?
6. Назвіть форми науково-дослідної роботи студентів.
7. Назвіть види науково-дослідної роботи студентів.
8. Якою має бути структура курсової, дипломної роботи?
9. Назвіть основні етапи роботи над кваліфікаційним дослідженням?
10. У чому сутність констатувального і формувального експериментів?
11. Проаналізуйте основні методи науково-дослідної роботи.
12. В яких випадках необхідно застосовувати статистичні методи дослідження?
13. У чому сутність тестових методів дослідження?
14. Назвіть методи, які доцільно використовувати при вивченні індивідуальних особливостей розвитку особистості.
15. У чому полягає комплексний характер дослідження педагогічних явищ?

Рекомендована література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : Історія. Теорія : навч. посіб. К.: Либідь, 1998. 540 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підруч. К.: АБУ, 2002. – 480 с.
3. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. К.: ВВП Компас, 1997. – 64 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
5. Галузинський В. М.. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб.– К.: Вища школа, 1995. – 168 с.
6. Гура О.І . Педагогіка вищої школи : Вступ до спеціальності : навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
7. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Вид. 2-е, доп. і перероб. К.: Видавничий дім Професіонал, 2004. – 208 с.
8. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. К.: Кондор, 2003. – 192 с.
9. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Знання, 2005. – 486 с.

10. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
11. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. За ред. З.Н. Курлянд. – 3-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495 с.
12. Соловйов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 176 с.
13. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень : посіб. – К.: Академвидав, 2004. 208 с.
14. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К.: Слово, 2003. 240 с.
15. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підруч. – 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.

Семінарське заняття № 8-9
**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ
 У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

План

1. Сутність, зміст і завдання процесу виховання у вищому навчальному закладі.
2. Структура виховного процесу.
3. Закони, закономірності та основні принципи виховання студентів..
4. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента та його мотивація. Мотиви виховання.
5. Самовиховання студентів в умовах вищого навчального закладу.
6. Педагогічна діагностика вихованості особистості студента ЗВО. Критерії вихованості особистості студента.
7. Індивідуальна виховна робота зі студентами.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте сутність процесу виховання у вищому навчальному закладі.
2. У чому головна мета виховання особистості? Які складові мають забезпечувати реалізацію цих завдань?
3. Розкрийте зміст процесу виховання у вищому навчальному закладі.
4. Розкрийте сутність компонентів процесу виховання.
5. Назвіть функції виховання.
6. Укажіть на зв'язок між напрямками і методами виховання.
7. У чому ви вбачаєте зв'язок між змістом національного виховання і менталітетом українців?
8. Дайте характеристику основних методів виховання студентів.
9. Як ви ставитеся до спроб визначити рівень вихованості особистості?
10. Чи тотожні поняття «освіченість» і «вихованість»? Аргументуйте свої міркування.

11. Розкрийте сутність вихованості особистості.
12. Розкрийте критерії вихованості особистості.

Проблемно-пошукові та творчі завдання

1. Назвіть основні принципи виховання. Сформулюйте правила реалізації вимог 3-4 принципів виховання.
2. У чому полягає зв'язок між потребами і мотивами виховання? Які потреби і мотиви були провідними на певних етапах Вашого становлення як особистості?
3. У чому Ви вбачаєте принципи вияву окремими молодими людьми елементів невихованості?

Рекомендована література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : Історія. Теорія : навч. посіб. К.: Либідь, 1998. 540 с.
2. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. К.: ВВП Компас, 1997. – 64 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
4. Галузинський В. М.. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб.– К.: Вища школа, 1995. – 168 с.
5. Гармаш А. Методика і практика виховної роботи у вищих навчальних закладах // Імідж сучасного педагога. 2003. № 7/8. С. 119–122.
6. Гура О.І. Педагогіка вищої школи : Вступ до спеціальності : навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
7. Жорнова О. І. Формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності : монографія. Запоріз. нац. техн. ун-т. Запоріжжя: Дике Поле, 2006. 360 с.
8. Зязюн Л. І. Гуманістична парадигма освіти і виховання // Вища освіта України. 2002. № 3. С. 111-117.
9. Корольчук О. Виховна робота серед студентів у новій національній моделі вищої освіти // Освіта України. 1998. 21 жовт. (№ 43). С.31-40
10. Крутогорська Н. Пошук нових технологій організаційно-виховної роботи серед студентів педагогічного університету // Рідна школа. 2003. № 4. С. 47–50.
11. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Знання, 2005. 486 с.
12. Осипова Т. Ю. Деякі аспекти виховної роботи куратора студентської групи // Наука і освіта. 2004. № 2. С. 88–90.
13. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб.. К: Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.
14. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; [за ред. З. Н. Курлянд]. – 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495с.

15. Рябченко В. Деякі концептуальні проблеми навчання і виховання студентів у сучасних вищих навчальних закладах України // Вища освіта України. 2005. № 3. С. 40–44.

16. Севастьянова О. Виховання студентів як складова частина їх соціалізації // Соціальна педагогіка : теорія та практика. 2005. № 1. С. 36–40.

17. Соловей М. Система виховної роботи у вищому навчальному закладі як фактор цілісного виховання особистості // Рідна школа. 2004. № 6. С. 33–37.

18. Черезова І. Організація виховної роботи зі студентами // Рідна школа. 2006. № 7. С. 21–23.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Проаналізуйте основні документи, які регламентують нормативно-правову базу діяльності ЗВО та підготовки сучасного фахівця з вищою освітою (Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України та інші акти законодавства з питань вищої освіти).
2. Опрацюйте стандарти вищої освіти: державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти ЗВО. Визначте їх характерні ознаки та функції.
3. Прокоментуйте процесуальний аспект освіти. Що є рушійною силою освіти? Чим відрізняється загальна освіта від професійної?
4. Схарактеризуйте державні органи управління вищою освітою (Міністерство освіти і науки України; Центральні органи виконавчої влади України, яким підпорядковуються ЗВО; Вища атестаційна комісія; Державна акредитаційна комісія; органи громадського самоврядування) та їх функції.
5. Розкрийте завдання ЗВО у світлі Державної національної програми «Освіта. (Україна XXI ст.)» та Національної доктрини розвитку освіти в Україні.
6. Опрацюйте Національну доктрину розвитку освіти й виокремить тенденції підготовки фахівців у вищій школі з погляду перспектив її вдосконалення.
7. Побудуйте структурну модель управління вищим навчальним закладам.
8. Визначте сильні і слабкі місця в загально педагогічній підготовці сучасних фахівців у ЗВО.
9. Висловіть своє ставлення до ідеї зменшення кількості аудиторних занять і збільшення частки самостійної пізнавальної діяльності студента.
10. Оберіть тему свого наукового дослідження (кваліфікаційної роботи) складіть план-паспорт.
11. Розкрити процес державної атестації студента.
12. Встановити різницю між нормативними і вибірковими навчальними дисциплінами.
13. За яких умов вибіркові навчальні дисципліни є обов'язковими для вивчення студента?
14. Користуючись державними документами про освіту випишіть основні завдання виховання громадян України.
15. Опрацюйте відповідні розділи праці Г. Ващенко «Виховний ідеал» і висловіть своє бачення сучасного виховного ідеалу.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть.
2. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти.
3. Педагогічне керівництво в системі навчально-виховної роботи ЗВО.
4. Концептуальні засади демократизації реформування освіти в Україні.
5. Психолого-педагогічні основи управління процесом навчання в ЗВО.
6. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі.
7. Організація самостійної роботи студентів педагогічних ЗВО.
8. Управління навчальною діяльністю студентів у ЗВО.
9. Принципи та методика організації контрольних заходів у вищому навчальному закладі.
10. Методи системного педагогічного дослідження.
11. Управління і внутрішній контроль ЗВО, особливості їх організації.
12. Структурні підрозділи ЗВО та принципи управління ними.
13. Закономірності та основні принципи організації навчального процесу у ЗВО.
14. Зміст вищої освіти як науково-обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і кваліфікаційних рівнів.
15. Керівництво, організація, проведення і контроль практики студентів у ЗВО.
16. Роль і місце контрольних заходів в організації навчального процесу у ЗВО.
17. Державні атестація студента, її дидактична мета, основні форми, порядок проведення та документального оформлення.
18. Характеристика кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО.
19. Проблемне навчання у вищому навчальному закладі.
20. Наукова робота студентів – важливий чинник ефективності професійної підготовки фахівців з вищою освітою.
21. Підручник та навчальний посібник як основні види навчальної літератури у ЗВО, їх функції та структурні компоненти.
22. Галузеві стандарти вищої освіти: освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, засоби діагностики якості вищої освіти.
23. Модель процесу виховання у ЗВО та характеристика її складових.
24. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості.
25. Педагогічна діагностика вихованості особистості студента.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ У ЗВО»

1. Розкрийте основні принципи керівництва ЗВО.
2. Що входить до компетенції вченої ради ЗВО?
3. З якою метою створюється наглядова рада в національному ЗВО?
4. Назвіть функції та напрями діяльності органів громадського самоврядування.
5. Які функції і напрями діяльності органів студентського самоврядування?
6. У чому сутність спеціалізації навчання у вищій школі?
7. Які тенденції розвитку процесу підготовки фахівців окреслені в Національній доктрині розвитку освіти?
8. У чому мають виявлятися державні стандарти вищої освіти в Україні? Як це має досягатися?
9. Що являє собою навчальний план? Окресліть особливості його побудови.
10. Назвіть загальні положення визначення змісту й організації навчального процесу в сучасній вищій школі.
11. Дайте характеристику основних циклів навчальних дисциплін вищої школи.
12. Визначте сильні і слабкі місця в загально педагогічній підготовці сучасних фахівців у ЗВО.
13. Що таке навчальна програма і які вимоги до її структурної побудови?
14. Які дидактичні вимоги висуваються до упорядкування підручників і навчальних посібників для ЗВО? Схарактеризуйте з цього погляду один із підручників для вищої школи, якими ви користуєтеся?
15. З'ясуйте основні вимоги до організації та проведення заліків і екзаменів у ЗВО.
16. Яке місце займає науково-дослідна робота в системі професійної підготовки?
17. Назвіть основні форми і види наукової роботи студентів.
18. Проаналізуйте основні методи науково-дослідної роботи.
19. У чому має виявлятися системність в організації науково-дослідної роботи студентів?
20. Якою має бути структура курсової, дипломної роботи?
21. Назвіть основні етапи роботи над кваліфікаційним дослідженням?
22. У чому сутність тестових методів дослідження?
23. Назвіть методи, які доцільно використовувати при вивченні індивідуальних особливостей розвитку особистості.
24. У чому полягає комплексний характер дослідження педагогічних явищ?

25. У чому ви вбачаєте головне завдання виховання особистості? Які складові мають забезпечувати реалізацію цих завдань?
26. Розкрийте зміст національного виховання.
27. У чому ви вбачаєте зв'язок між потребами і мотивами виховання? Які потреби і мотиви були провідними на певних етапах вашого становлення як особистості?
28. Розкрийте сутність компонентів процесу виховання.
29. Назвіть основні принципи виховання. Сформулюйте правила реалізації вимог 3-4 принципів виховання.
30. У чому ви вбачаєте зв'язок між змістом національного виховання і менталітетом українців?
31. Дайте характеристику основних методів виховання студентів.
32. Чи тотожні поняття «освіченість» і «вихованість»? Аргументуйте свої міркування.

Тестові завдання

1. Під прогностичним фоном навчального закладу розуміють
 - а) сукупність внутрішніх, найбільш істотних для навчального закладу чинників, урахування яких необхідне для визначення цілей управління.
 - б) сукупність внутрішніх та зовнішніх, найбільш істотних для навчального закладу чинників, урахування яких необхідне для визначення цілей управління
 - в) сукупність зовнішніх, найбільш істотних для навчального закладу чинників, урахування яких необхідне для визначення цілей управління.
 - г) сукупність умов, які сприяють успішному та позитивному функціонуванню навчального закладу.
2. Які умови дає можливість створити опора на прогностичний фон навчального закладу для його оптимального розвитку
 - а) соціально-прогностичні умови;
 - б) соціально-управлінські умови;
 - в) сприятливі умови;
 - г) культурні умови.
3. Соціально-прогностичні умови міцно пов'язані з
 - а) політичними умовами;
 - б) педагогічними умовами;
 - в) культурними умовами;
 - г) кліматичними умовами.
4. Наукове визначення цілей педагогічної діяльності неможливе без
 - а) вивчення індивідуальних і групових особливостей учнів чи студентів;
 - б) вивчення умов навчання та основних важливих потреб учнів чи студентів у навчальному закладі;
 - в) встановлення та вивчення загального порядку та підтримання дисципліни серед учнів та студентів у навчальному закладі;
 - г) вивчення психологічних особливостей учнів, студентів, вчителів, викладачів навчального закладу.
5. Яким чином формулюють цілі роботи навчального закладу
 - а) від дедуктивних до індуктивних;
 - б) від найбільш загальних до найбільш локальних;
 - в) від простих до складних;
 - г) від загальних складних до простих.
6. Головним показником того, що в навчальному закладі створено необхідні педагогічні умови для реалізації цілей роботи, є
 - а) відповідність результатів роботи поставленим цілям розвитку особистості учня чи студента;
 - б) кінцевий продуктивний результат, де як викладачі чи вчителі належним чином виконують свої обов'язки;
 - в) відповідність виконаної роботи під час навчального року;
 - г) сукупність усіх нагород та результатів діяльності вчителів та викладачів, та міцні знання учнів та студентів.

7. До якісних характеристик кадрового складу можна віднести

- а) відповідність складу працівників навчального закладу штатному розкладу, заповненість усіх вакансій.
- б) відповідність рівня кваліфікації педагога, що великою мірою визначається наявністю педагогічних здібностей та професійно-педагогічної компетентності
- в) відповідність педагогів вимогам кваліфікаційних характеристик та посадових обов'язків, завданням, що стоять перед ними в цьому навчальному закладі, рівневі професіоналізму їхніх особистостей і діяльності;
- г) забезпечення відповідності результатів роботи поставленій цілі за рахунок цілісності всіх компонентів педагогічної системи навчального закладу.

8. Про наявність у педагогічному колективі ціннісно-орієнтаційної єдності свідчать такі показники

- а) орієнтація на загальнолюдські, духовні цінності, ідеали демократичного, громадянського суспільства та спільне розуміння головних засобів реалізації мети навчального закладу;
- б) єдність позицій стосовно учнів, студентів, батьків та єдність критеріїв оцінки та самооцінки педагогічної діяльності, особистості учня чи студента
- в) знання, психологічне прийняття членами колективу цілей роботи навчального закладу, їх активна участь у реалізації цих цілей та однакове розуміння сутності навчально-виховного процесу, теоретичних основ його здійснення;
- г) усі відповіді правильні.

9. Навчальний заклад як складна, динамічна, відкрита система схильна до таких дезорганізуючих впливів як

- а) зовнішніх, так і внутрішніх чинників;
- б) складних так і простих чинників;
- в) нагальних та локальних чинників;
- г) правильної відповіді немає.

10. Керівнику навчального закладу не слід сумніватися в необхідності встановлення форм організаційного порядку, якщо

- а) їх введення не обмежує спонтанних процесів, права педагога на творчість і вибір форм та методів роботи;
- б) їх відсутність веде до шкоди для здоров'я, майна дітей і навчального закладу, їх відсутність веде до конфліктів, порушує характер стосунків у колективі;
- в) усі відповіді (а, б) правильні;
- г) правильної відповіді немає.

11. Ефективність управління навчальним закладом залежить від того, наскільки в його діяльності враховуються особливості впливу середовища, а цієї закономірності який відповідає принцип?

- а) принцип прогностичності управління навчальним закладом;
- б) принцип демократичного централізму;
- в) принцип оптимального співвідношення оперативного-поточного і цільового стратегічного управління;

г) принцип колегіальності та єдиноначальності.

12. Які механізми використовує держава для забезпечення функціонування навчального закладу

а) забезпечує підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;

б) організовує медичне обслуговування учнів і педагогів; організовує систему харчування учнів;

в) розробляє закони, забезпечує розвиток педагогіки, психології та інших наук, здійснює матеріально-фінансове забезпечення навчального закладу;

г) усі відповіді правильні.

13. Для управління навчальним закладом характерні

а) дворівнева в школах та ВНЗ адміністративна структура;

б) трьохрівнева в школах та чотирьохрівнева у ВНЗ адміністративна структура та високий рівень спеціалізації управлінської діяльності;

в) дворівнева в школах та чотирьохрівнева у ВНЗ адміністративна структура та низький рівень спеціалізації управлінської діяльності;

г) п'ятирівнева в школах та дворівнева у ВНЗ адміністративна структура.

14. Який принцип передбачає ефективність управління навчальним закладом

а) принцип прогностичності управління навчальним закладом;

б) принцип демократичного централізму;

в) принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління;

г) принцип колегіальності та єдиноначальності.

15. Розрізняють типів завдань в управлінні школою?

а) три типи завдань;

б) два типи завдань;

в) чотири типи завдань;

г) сім типів завдань.

16. Розрізняють типів завдань в управлінні школою?

а) три типи завдань;

б) два типи завдань;

в) чотири типи завдань;

г) сім типів завдань.

17. Який принцип орієнтує працівника на завдання його діяльності та надає йому самостійність у пошуку і реалізації засобів її здійснення та використовує як основний стимул розвитку творчості об'єктивну оцінку результатів педагогічної праці

а) принцип прогностичності управління навчальним закладом;

б) принцип демократичного централізму;

в) принцип спрямованості управління на реалізацію творчого потенціалу педагогічної праці;

г) принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління.

18. У здійсненні індивідуальних педагогічних завдань на перший план виходять механізми самоорганізації і саморегулювання, який принцип це передбачає?

- а) принцип прогностичності управління навчальним закладом;
- б) принцип оптимального співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, самоорганізації і саморегулювання;
- в) принцип спрямованості управління на реалізацію творчого потенціалу педагогічної праці;
- г) принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління;

19. Хто на початку ХХ ст. виділив такі основні функції управління як передбачення, планування, організація, контроль, координація

- а) А. Файоль;
- б) Ф.Тейлор;
- в) О. Шелдон;
- г) Е. Мейо.

20. Який принцип передбачає те, що у всіх управлінських циклах ставляться прогностичні, конкретні цілі, які виконуються за певний період, що враховують особливості навчального закладу

- а) принцип прогностичності управління навчальним закладом;
- б) принцип планомірності управління навчальним закладом;
- в) принцип спрямованості управління на реалізацію творчого потенціалу педагогічної праці;
- г) принцип оптимального співвідношення оперативно-поточного і цільового стратегічного управління.

21. Основним управлінським циклом у навчальних закладах є

- а) навчальний семестр;
- б) навчальний рік;
- в) місяць;
- г) тиждень.

22. В. Маслов виділяє такі функції управління, окрім

- а) виховну;
- б) суспільно-політичну;
- в) культурно-освітню;
- г) керівництво виховання.

23. В. Зверева в діяльності директора школи виділяє всі складові, окрім

- а) організаційно-педагогічну;
- б) громадсько-організаторську;
- в) інструктивно-методичну;
- г) адміністративну.

24. Ю. Конаржевський пропонує такий перелік функцій управління

- а) організаційно-педагогічну, виховну, громадсько-організаторську, інструктивно-методичну, адміністративно-розпорядчу, фінансово-господарську;
- б) планування, організацію, стимулювання, контроль та регулювання;
- в) планування, організація, регулювання, коригування, облік та контроль, педагогічний аналіз;

г) суспільно-політичну, культурно-освітню, керівництво виховання, управління процесом навчання, адміністративну, господарсько-фінансову, викладацьку.

25. Л. Даниленко поділила управлінські функції керівника на

- а) класичні, діяльнісні, модернізовані;
- б) соціально-психологічні, діяльнісні, модернізовані;
- в) класичні, діяльнісні, операційні;
- г) класичні, цільові, модернізовані.

26. Управлінський цикл починається з

- а) організації;
- б) прогнозування;
- в) контролю;
- г) координації.

27. На важливу особливість планування роботи навчального закладу звертав увагу

- а) Б. Кобзар;
- б) А. Єрмола;
- в) Л. Москалець;
- г) П. Третьяков.

28. Перелік принципів планування, які пропонує П.І. Третьяков

- а) Принцип науковості, педагогічної доцільності, об'єктивності, конкретності, колективності;
- б) Принцип цілеспрямованості та перспективності, системності, наступності, педагогічної доцільності, демократизації та гласності, неперервності, реальності, економічності
- в) Принцип науковості, педагогічної доцільності, об'єктивності, економічності, колективності
- г) Принцип цілеспрямованості та перспективності, системності, наступності, демократизації та гласності, неперервності, єдності складання плану й організації його виконання, реальності, економічності.

29. На думку Б.С. Кобзаря, подолати недоліки дає можливість врахування таких принципів планування

- а) Принцип науковості, педагогічної доцільності, об'єктивності, конкретності, колективності
- б) Принцип цілеспрямованості та перспективності, системності, наступності, педагогічної доцільності, демократизації та гласності, неперервності, реальності, економічності
- в) Принцип науковості, педагогічної доцільності, об'єктивності, економічності, колективності
- г) Принцип цілеспрямованості та перспективності, системності, наступності, демократизації та гласності, неперервності, єдності складання плану й організації його виконання, реальності, економічності

30. Відколи в Україні склалася розгалужена система планування роботи загальноосвітніх шкіл

- а) з початку 60-х років ХХ ст.;
- б) з початку 70-х років ХХ ст.;
- в) з початку 80-х років ХХ ст.;
- г) з початку 90-х років ХХ ст.

31. Т.С. Рабченюк пропонує під час планування враховувати напрями діяльності, окрім

- а) створення належних умов навчання і виховання учнів
- б) охорона здоров'я і безпеки життєдіяльності дітей
- в) робота з неповнолітніми правопорушниками
- г) робота з громадськістю і батьками учнів.

32. Першою серед шкіл менеджменту була

- А) школа соціального управління;
- Б) школа наукового управління;
- В) теорія владних структур;
- Г) теорія організації.

33. Виникнення адміністративної школи менеджменту пов'язують з

- А) Ф. Ді Марко;
- Б) А. Файолем;
- В) Дж. Стюартом;
- Г) Е. Вітні.

34. Управління за цілями характеризується трьома найсуттєвішими положеннями

- А) визначення чітких лаконічних загальних цілей;
- Б) участь у процесі розробки цілей всіх, хто працюватиме в межах даної системи;
- В) оцінка ефективності за результатами реалізації цілей;
- Г) всі відповіді правильні.

34. Головна ідея теорії «школа соціальних систем» полягає

- А) процес логічний, який підлягає формалізації і може бути викладений математично;
- Б) природа людини є сумісною з примітивною ієрархією підпорядкованості, формалізацією організаційних процесів;
- В) ефективність виробничого процесу значно більше залежить від матеріального заохочення;
- Г) жодна дія не здійснюється ізольовано від інших.

35. Сутність «ситуаційного підходу» полягає в

- А) природа людини є сумісною з примітивною ієрархією підпорядкованості, формалізацією організаційних процесів;
- Б) ефективність виробничого процесу значно більше залежить від матеріального заохочення;
- В) одні й ті ж функції управління по-різному реалізуються в конкретних ситуаціях;
- Г) жодна дія не здійснюється ізольовано від інших.

36. Прихильники «концепції стратегічного управління» під стратегією розуміють

- А) загальну концепцію досягнення мети організації, вирішення її проблем та розподіл необхідних для цього обмежених ресурсів;
- Б) відповідні зміни, які б дали змогу пристосуватися до конкретної ситуації;
- В) визначення вторинних елементів від навичок і культури: структури, системи, співробітників, стилю;
- Г) планування двох основних внутрішніх факторів організації – необхідних навичок та культури, які відповідали б обраній стратегії.

37. Перша західна теорія управління освітніми установами ґрунтується на критерії

- А) гнучкості;
- Б) педагогічної ефективності;
- В) економічної ефективності освітньої установи;
- Г) релевантності.

38. Одним із представників традиційного підходу до розуміння сутності управління є

- А) В.С. Пікельн;
- Б) А. Файол;
- В) Дж. Стюарт;
- Г) Е. Вітні.

39. Розгляд сутності управління навчальним закладом через створення умов припускає визначення

- А) принципу здійснення цього процесу;
- Б) змісту здійснення цього процесу;
- В) мети здійснення цього процесу;
- Г) механізму здійснення цього процесу.

40. Управління навчальним закладом у своїй структурі має дві основні підсистеми

- А) керуючу і керовану;
- Б) функціональну і керовану;
- В) процесуальну і функціональну;
- Г) процесуальну і керуючу.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Академія – вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Акредитація (від фр. accreditation (accredo) – довіряю) – у сфері освіти – процедура визначення статусу вищого навчального закладу, підтвердження його спроможності здійснювати підготовку спеціалістів на рівні державних вимог з певного напрямку (спеціальності).

Активність (у навчанні) – характеристика особливостей пізнавальної діяльності особистості, що полягає в усвідомленому використанні нею інтенсивних методів, засобів, форм оволодіння знаннями, вироблення вмій і навичок.

Аспірантура (від лат. aspirans – той, хто прагне до чогось) – форма підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.

Види освіти – загальна, політехнічна, професійна. Види розвитку людини – біологічний (фізичний), психічний, соціальний.

Виховання – процес цілеспрямованого систематичного формування особистості, зумовленого законами суспільного розвитку, дією об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Виховання всебічне – виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне – виховання, яке передбачає, щоб якості складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного) доповнювали одна одну, взаємно збагачувалися.

Виховання екологічне (від гр. oikos – дім, середовище і logos – учення) – набуття людиною знань у царині екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Виховання економічне – виховання, що передбачає вирішення таких завдань: формування економічного мислення, оволодіння економічними знаннями, вміннями та навичками економічних взаємин.

Виховання естетичне – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, уміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Виховання моральне – виховання, що передбачає оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок.

Виховання національне – історично зумовлена і створена етносом система виховних ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв,

спрямованих на доцільну організацію діяльності членів суспільства, в процесі якої відбувається процес оволодіння морально-духовними цінностями народу, забезпечується єднання і спадкоємність поколінь, соборність народу.

Виховання правове – формування у громадян високої правової культури, що передбачає свідоме ставлення особистості до своїх прав і обов'язків, поваги до законів та правил людського співжиття, готовності дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу.

Виховання статеве – оволодіння підростаючим поколінням етикою й культурою у сфері взаємин статей, формування у нього потреб керуватися нормами моральності в стосунках між особами протилежної статі.

Виховання фізичне – виховання, що ставить за мету створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Вищий навчальний заклад (ЗВО) – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, має один з чотирьох рівнів акредитації, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

Гуманізація виховання – створення оптимальних умов для інтелектуального й соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права особистості на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і вияв індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних чинників навколишнього природного і соціального середовища; виховання у молоді почуттів гуманізму, милосердя, доброчинності.

Гуманізм (від лат. *humanus* – людський, людяний) – прогресивний напрям духовної культури, що звеличує людину як найбільшу цінність у світі, утверджує право людини на земне щастя, захист прав на свободу, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей.

Демократизація виховання – принципи організації виховної системи, які передбачають децентралізацію, автономізацію навчально-виховних закладів, забезпечення співпраці вихователів і вихованців, урахування думки колективу й кожної особистості, визначення людини як вищої природної і соціальної цінності, формування вільної творчої особистості.

Державний стандарт освіти – сукупність єдиних норм і вимог до рівня освітньої підготовки у певних навчально-виховних закладах.

Державний стандарт освіти (ДСО) – це сукупність норм, що визначають зміст вищої освіти, обсяг навчального навантаження, засоби діагностики якості освіти та рівня підготовки студентів, а також нормативний термін навчання. ДСО визначає обов'язковий мінімум змісту навчальних програм, обсяг навчального навантаження студентів, вимоги до рівня підготовки випускників ЗВО і є основою нормативних документів (навчальних планів, навчальних програм тощо).

Дисертація (від лат. Dissertatio – дослідження) – наукова робота, виконана з метою її публічного захисту для здобуття ступеня.

Дистанційне навчання – цілеспрямований процес діалогової взаємодії суб'єктів комунікації незалежно від їх розміщення в просторі й часі, що передбачає комунікацію між учителем та учнями за допомогою спеціальних технічних засобів (компакт-диски, комп'ютерні мережі, аудіографічна форма, відеоконференції та ін.).

Етнізація виховання (від гр. ethos – народ) – насичення виховання національним змістом, що спрямований на формування національної свідомості й національної гідності особистості; формування рис національної ментальності; виховання у молоді почуттів соціальної відповідальності за збереження, примноження і життєдіяльність етнічної культури.

Завдання виховання – забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Загальна освіта – процес і результат оволодіння основами наук, необхідних для формування світогляду та моральних якостей.

Закономірності навчання – суттєві, необхідні зв'язки між процесом навчання і соціальними процесами, а також зв'язки внутрішнього характеру (між метою і змістом, формами).

Заліковий кредит – одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістового модуля чи блоку змістових модулів.

Засвоєння – пізнавальна активність особистості, внаслідок якої формуються знання, уміння та навички.

Засоби навчання – матеріально-технічні засоби, що виконують специфічні допоміжні функції в навчальному процесі.

Зміст виховання – це система морально-духовних, інтелектуальних, трудових, фізичних та естетичних якостей, переконань, умінь і навичок, які спрямовані на досягнення основної мети виховання – формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

Зміст вищої освіти – це обумовлена цілями і потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних, громадянських якостей особистості майбутнього фахівця, сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва.

Зміст освіти – це система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та

відповідної поведінки, якими людина повинна оволодіти шляхом навчання у навчальному закладі або самостійно.

Змістовий модуль – система навчальних елементів, об'єднаних ознакою відповідності певному навчальному об'єкту.

Індивідуальна робота – форма організації навчального процесу, яка забезпечує реалізацію творчих можливостей студента через індивідуально спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Інститут – вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Інтенсифікація навчального процесу (від фр. intensification (intensio) – напруження) – активізація розумових можливостей особистості для досягнення бажаних результатів.

Інформація – деякі відомості, сукупність будь-яких даних, знань та ін.

Кафедра – базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом.

Кафедра (від гр. kathedra – сидіння, стілець): 1) місце для викладача, промовця; 2) у вищих навчальних закладах – основний навчально-науковий підрозділ, що здійснює навчальну, методичну і науково-дослідну роботу з однієї або кількох споріднених дисциплін.

Коледж – вищий навчальний заклад другого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки (якщо є структурним підрозділом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу) або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Комунікативні звички – комунікативні дії, що стали потребою.

Комунікативність учителя – сукупність істотних, стійких властивостей особистості, що сприяють прийманню, розумінню, засвоєнню, використанню і передаванню педагогічної інформації, тобто інформації, спрямованої на навчання й виховання учнів.

Консерваторія (музична академія) – вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва — музичних виконавців, композиторів, музикознавців,

викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Концепції виховання (від лат. *conceptio* – сукупність, система) – система поглядів на ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення педагогічних явищ; основна ідея теорії змісту й організації виховання людини.

Концепція – визначений спосіб розуміння, трактування якого-небудь предмета, явища, процесу, основна точка зору щодо предмета тощо, загальний задум, ідея для їх систематичного висвітлення.

Кредит – одиниця обсягу та вимірювання результатів навчання, досягнутих на певний момент виконання програми навчання, система змістових модулів, які з урахуванням засвоєння студентами окремих навчальних елементів (відповідно до психофізичних норм засвоєння при використанні форм, методів і способів навчання) можуть бути засвоєні за 24-54 години навчального часу (сума годин аудиторної і самостійної роботи студента за тиждень).

Кредитно-трансферна система організації навчального процесу – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

Ліцензія – спеціальний дозвіл, отриманий від державних органів на різні види діяльності, в тому числі освітню.

Ліцензування (від лат. *licentia* – право, дозвіл) – процедура визначення спроможності навчального закладу певного типу проводити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Логіка навчального процесу – оптимально ефективний шлях руху пізнавальної діяльності людини від початкового рівня знань, умінь, навичок і розвитку до потрібного рівня знань, умінь, навичок і розвитку. Вона охоплює низку компонентів: усвідомлення і розуміння навчальних завдань; самостійну діяльність, спрямовану на оволодіння знаннями; визначення законів і правил; формування умінь і навичок; застосування знань на практиці; аналіз та оцінювання навчальної діяльності учнів.

Магістр (від лат. *magister* – начальник, учитель) – академічний ступінь, що присвоюється у вищих навчальних закладах.

Магістратура (від лат. *magistratus* – сановник, начальник) – керівний орган у вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку магістрів.

Майстерність педагогічна – досконале творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня інтелектуального й морально-духовного розвитку.

Метод дослідження – сукупність правил і норм, що регламентують і регулюють діяльність дослідника при проведенні наукового експерименту.

Метод дослідження – це форма пізнання або форма практичного і теоретичного вивчення об'єкта шляхом використання визначених засобів пізнання.

Методологія – вчення про метод діяльності як такий, містить у собі принципи, методи діяльності та їх пізнання.

Модуль – задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

Моніторинг (від англ. monitoring, від лат. monitor – той, хто наглядає, спостерігає) – 1) спостереження, оцінка і прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з господарською діяльністю людини; 2) збір інформації засобами масової комунікації. 3) спостереження за навчальним і виховним процесами з метою виявлення їх відповідності бажаному результату чи попереднім припущенням.

Монографія – найбільш повне і всебічне вивчення деякого об'єкта, бачення його в проблемному полі сучасної науки. Вона звичайно претендує на оригінальну концепцію розуміння об'єкта, узагальнює великий обсяг теоретичних і прикладних досліджень.

Монографія – це наукова праця, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або кільком авторам (колективна монографія).

Мотивація учіння – комплекс мотивів, які спонукають і спрямовують пізнавальну діяльність учнів, визначають її успішність.

Навчальна програма – державний документ, в якому визначено зміст освіти з окремої навчальної дисципліни з виділенням розділів, тем, кількості годин на їх опрацювання.

Навчальна програма – це нормативний документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми підготовки, її зміст, послідовність і організаційні форми вивчення навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь студентів.

Навчальний план – документ, затверджений Міністерством освіти і науки України, який визначає склад навчальних предметів (для кожного типу шкіл), розподіл їх за роками навчання із визначенням кількості годин (уроків), які відводяться на вивчення кожного предмета в тиждень, а також встановлює структуру навчального року.

Навчальний план – це нормативний документ, який складається вищим закладом освіти на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації, навчальні й виробничі практики) та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби проведення поточного й підсумкового контролю.

Навчальний посібник – це навчальна книга, в якій розкривається зміст навчального матеріалу з окремих аспектів програми, а також подається додатковий матеріал для формування в студентів умінь і навичок.

Навчальний процес – перебіг навчання, що охоплює всі його компоненти: викладача, учня, методи, прийоми, форми і засоби, матеріально-технічне забезпечення та ін.

Навчальний процес у вищих закладах освіти – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти. Він охоплює всі компоненти навчання: учасників навчального процесу (викладачів, студентів), засоби, форми і методи навчання. Навчальний процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій.

Наука – це сфера пізнавальної діяльності, що базується на допущенні існування реального, що не залежить від суб'єкта пізнання світу, усі процеси якого підпорядковані закономірностям, доступним пізнанню за допомогою почуттів і мислення.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання наукового знання.

Наукова мовна культура – нормативне користування науковою мовою в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, вироблення високого рівня комунікативної культури.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання з метою одержання знання як системи понять, законів і теорій.

Оптимізація процесу навчання (від лат. *optimus* – найкращий, найзручніший) – процес створення найбільш сприятливих умов (добір методів, засобів навчання, забезпечення санітарно-гігієнічних умов, емоційних чинників тощо) для отримання бажаних результатів без додаткових витрат часу і фізичних зусиль.

Освіта – це сукупність знань, умінь, навичок і компетенцій, набутих у навчальних закладах або самостійно, а також процес засвоєння систематизованих знань, розвитку пізнавальних сил, формування світогляду.

Освіта вища – система освіти, що передбачає забезпечення фундаментальної, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного процесу, формування інтелектуального потенціалу суспільства.

Освіта професійна – освіта, спрямована на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для виконання завдань професійної діяльності.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика – сукупність основних вимог до професійних якостей, знань та умінь фахівця, необхідних для успішного виконання ним професійних функцій.

Оцінка – кількісний показник якості результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Педагогічна інформація – інформація, спрямована на навчання і виховання учнів.

Педагогічна техніка – це вміння використовувати власний психофізичний апарат як інструмент виховного впливу.

Педагогічне спілкування – система соціально-психологічної взаємодії між учителем та учнем, що спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для спільної діяльності.

Педагогічний діалог – дія в педагогічному процесі, яка дає змогу кожному партнерові самовиразитись у спілкуванні.

Переконуючий вплив – комунікативний процес, який передбачає активну взаємодію різних за статусом комунікаторів, які мають різну мету, є комунікативно рівноважними (наділені свободою участі, впливу один на одного, що відповідає суб'єкт-суб'єктній парадигмі).

Підручник – це навчальна книга, в якій розкривається зміст навчального матеріалу з конкретної дисципліни відповідно до вимог чинної програми.

Принципи (лат. *principium* – основа, першооснова) навчання – система вихідних, основних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує ефективне виконання завдань учіння і розвитку особистості.

Принципи освіти (від лат. *principium* – основа, начало) – вихідні положення, покладені в основу діяльності всієї системи освіти України та її структурних підрозділів.

Принципи управління – вихідні положення, які визначають основні напрями, форми, засоби та методи управління загальноосвітніми навчально-виховними закладами.

Програма навчальна – нормативний документ, в якому подано характеристику змісту навчального матеріалу із визначенням розділів, тем, орієнтовної кількості годин на їх вивчення.

Професійна освіта – освіта, яка охоплює знання, практичні вміння і навички, необхідні для виконання роботи в певній галузі трудової діяльності.

Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку.

Професійний стереотип – персоніфікований образ професії, тобто узагальнений образ типового професіонала.

Професійно-педагогічна комунікація – система безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання професійно-педагогічних відносин.

Професіограма – опис вимог, соціально-психологічних і фізичних особистісних якостей, які висуває певна професія.

Професія (від лат. *professio* – офіційно зазначене заняття) – вид трудової діяльності, що потребує певних знань і трудових навичок та є джерелом існування, життєдіяльності.

Процес навчання – спеціально організована і змодельована пізнавальна діяльність, що охоплює викладання вчителя та учіння учнів.

Психологічний вплив – зміна психологічних характеристик особистості, групових норм, громадської думки або настрою шляхом використання психологічних, соціально-психологічних закономірностей.

Рейтинг (від англ. *rating* – оцінка, клас, розряд) – індивідуальний числовий показник у системі освіти, оцінка успіхів, досягнень, знань у конкретний момент окремої особистості у певній галузі, дисципліні, що дає змогу визначити рівень таких досягнень або якість знань щодо інших осіб.

Рівні освіти – поступовість отримання загальноосвітньої та професійної підготовки через проходження певних етапів: початкова освіта, базова загальна освіта, повна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта.

Самоактуалізація – постійне прагнення людини до повного виявлення і розвитку особистісних потенційних можливостей та до їх реалізації.

Самоосвіта – специфічний вид діяльності, яку особистість здійснює добровільно з метою задоволення пізнавальних потреб чи покращення своїх особистісних якостей або здібностей.

Самореалізація – свідома, цілеспрямована матеріально-практична, соціальна й духовна діяльність особи, скерована на реалізацію власних сил, здібностей, можливостей, життєвих настанов.

Самостійна робота – діяльність студентів, яка полягає в самостійному визначенні мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів, виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту, аналізі результату.

Самоутвердження – намагання утвердитися в певному соціальному статусі й соціальній ролі.

Семінарське (лат. *seminarius* – розсадник) **заняття** – форма організації навчання, яка передбачає самостійне опрацювання учнями за завданням учителя окремих питань теми з оформленням результатів роботи у вигляді доповіді, реферату.

Система освіти – сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Соціально-психологічний клімат в колективі – це стан міжособистісних стосунків, що виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній діяльності колективу.

Стиль керівництва – цілісна система засобів комунікації керівника з підлеглими, необхідна для реалізації функцій управління у певних умовах діяльності колективу.

Стиль педагогічного спілкування – усталена система способів та прийомів, які застосовує вчитель під час взаємодії.

Структура процесу виховання – логічно взаємопов'язані компоненти, які забезпечують процес формування особистості: оволодіння правилами та нормами поведінки, формування почуттів і переконань, вироблення вмінь і звичок у поведінці, практична діяльність у соціальному середовищі.

Теорія – найбільш розвинута абстрактна система знання, що відображає і пояснює певну сферу дійсності обґрунтуванням закономірних та істотних властивостей і зв'язків, містить у собі поняття, принципи, закони, аксіоми і т. ін.

Технікум (училище) – вищий навчальний заклад першого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями, і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Технологія навчання – упорядкована сукупність і послідовність методів і процесів, які забезпечують реалізацію проекту дидактичного процесу і досягнення діагностованого результату. Форма організації навчання – зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя й учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.

Університет – багатопрофільний вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність.

Факультет – основний організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ вищого навчального закладу третього та четвертого рівнів акредитації, що об'єднує відповідні кафедри і лабораторії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Активний словник базових психолого-педагогічних термінів майбутнього вчителя початкових класів / Л. Є. Петухова, Б. М. Андрієвський, І. В. Гриценко [та ін.]. Херсон : Айлант, 2007. 176 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Історія. Теорія : навч. посіб. / А. М. Алексюк. К. : Либідь, 1998. 540 с.
3. Алфімов В.М. Ліцей в системі освіти України. Донецьк: Б. в., 1996. 216 с.
4. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть // Вища освіта України. 2001. № 1. С. 11–17.
5. Бабаєвська В. Л. Європейські інтеграційні процеси у сфері освіти й Україна // Зб. наук. пр. Східноукр. ун-ту ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – Ч. 2. – С. 3–4.
6. Бабіна О. І. До проблеми реформування системи вищої освіти України у світлі Болонського процесу // Пед. науки : зб. наук. пр. Сум. держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка. Суми, 2005. Ч. 1. С. 3–6.
7. Бегей В.М. Демократизація управління загальноосвітньою школою. — Т.: Книжк.-журн. вид-во —Тернопіль, 1994. 195 с.
8. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підручник. – К. : АБУ, 2002. 480 с.
9. Бойцун Н. Є. Проблеми інтеграції вищої школи України в європейську систему освіти // Борисфен. 2000. № 8. С. 3–5.
10. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. – К. : ВВП Компас, 1997. – 64 с.
11. Борг Д. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування / пер. з англ. Н. Лазаревич. – Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2019. 304 с.
12. Бугрій О. Активізація навчального процесу в зарубіжній вищій школі // Вища школа. 2008. № 5. С. 70–78.
13. Бурмака Т. М. Комунікативний менеджмент : конспект лекцій (для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент); Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 69 с.
14. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підруч. – 2-е вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. 384 с.
15. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2002. 420 с.
16. Ващенко Г. Виховний ідеал : підруч. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
17. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

18. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. - К.: КНЕУ, 2000. 292 с.
19. Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Академія, 2003. 576 с.
20. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації : навч. посіб. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2002. 92 с.
21. Волкова Н. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. – К. : Академія, 2006. 256 с.
22. Ворощук О. Міжнародні теорії менеджменту: пошук нових шляхів // Якісна освіта в Україні: тенденції, проблеми, перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 26-28 жовтня 2017 р.) Чернівці, 2017. С. 3-6.
23. Ворощук О. Педагогічні ради як форма роботи менеджерів освіти з педагогічним колективом // Actual problems of science and practice. Abstracts of XVI International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden 2021. С. 94-97.
24. Ворощук О. Сучасні теорії менеджменту / Теоретико-методологічний аспект соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи: інформаційний бюлетень. Випуск 2. Івано-Франківськ, 2014. С. 13 – 16.
25. Ворощук О., Лемко Г. Комунікативна культура фахівця: понятійно-категоріальна сутність / Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи: Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 року). Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2021. С. 13-17.
26. Галузинський В. М. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні : навч. посіб.– К. : Вища школа, 1995. 168 с.
27. Гармаш А. Методика і практика виховної роботи у вищих навчальних закладах // Імідж сучасного педагога. 2003. № 7/8. С. 119–122.
28. Главацька О.Л. Менеджмент соціальної роботи Курс лекцій. - Тернопіль, ТДПУ, 2009. 65 с.
29. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. 374 с.
30. Гончаров С. М. Дидактичні основи кредитно-модульної системи організації навчального процесу : монографія. – Рівне, 2006. 191 с.
31. Гордійчук Г. Б. Підготовка педагогів в умовах використання інтерактивного освітнього середовища навчального закладу // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. С. 33–37.
32. Горохівський О. І. Методичні аспекти створення навчальної літератури для дистанційного навчання : метод. посіб. – Вінниця : ВНПУ, 2004. Ч. 2. 121 с.

33. Гребенюк В. Болонський процес і традиції української освіти // Новий колегіум. 2004. № 3. С. 43–48.
34. Губа Н. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді // Психологічні перспективи. 2009. Вип. 13. С. 93–99.
35. Гудима О. Аналіз основних підходів до модульної організації навчального процесу // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. праць. – Чернівці, 2004. Вип. 211 : Педагогіка і психологія. С. 49–55.
36. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: Вступ до спеціальності : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
37. Даниленко Л.І. Модернізація змісту форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. К.: Логос, 2002. 140 с.
38. Демідов Д. В. Паризька декларація та напрями розвитку вищої освіти // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія : зб. статей / Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2003. Вип. 5. С. 103–108.
39. Державна національна програма «Освіта. (Україна ХХІ ст.)» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення 16.01.2023)
40. Десятов Т.М., Коберник О.М., Тевлін Б.Л., Чепурна Н.М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 240 с.
41. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К. : Академвидав, 2004. 352 с.
42. Дроб'язко П., Онищук Л. Організація і зміст роботи педагогічної ради / // Освіта і управління. 1999. № 3.
43. Дьюї Джон. Демократія і освіта. – Львів: Літопис, 2003. – 294 с.
44. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. 2001. № 3–4 (14–15). С. 71–74.
45. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.
46. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності : навч. посіб. – К. : Вища школа, 2006. 431 с.
47. Жорнова О. І. Формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності : монографія; Запоріж. нац. техн. ун-т. Запоріжжя : Дике Поле, 2006. 360 с.
48. Журавський В. Проблеми модернізації освіти України в контексті Болонського процесу : доп. на Всеукр. наук.-практ. конф. // Освіта України. – 2004. 27 лют. (№ 16). С. 1–2.
49. Забродська Л.М. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект – Х.: Видав. група «Основа», 2003. 240 с.
50. Зайцева І. В. Педагогічний вплив викладача на мотивацію учіння студентів // Нова педагогічна думка. 2000. № 1. С. 48–53.
51. Зайцева І. В. Формування мотивації учіння студентів // Нова педагогічна думка. 1999. № 4. С. 125–129.

52. Закон України "Про вищу освіту" // Голос України від 06.08.2014 № 148.
53. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 35. Ст. 1178.
54. Згуровський М. З. Стан та завдання вищої освіти в контексті Болонського процесу. – К. : Вид-во НТУ України КПІ, 2004. – 70 с.
55. Зязюн Л. І. Гуманістична парадигма освіти і виховання // Вища освіта України. 2002. № 3. С. 111–117.
56. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / Науково-методичний посібник / за ред.. В.М.Мадзігона, Ю.О. Дорошенка. К.: Педагогічна думка, 2003. 273 с.
57. Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології : колективна монографія. – К. : Атіка, 2005. 252 с.
58. Каленюк І. Рух Європи до суспільства знань, Болонський процес і Україна // Вища освіта України. 2004. № 3. С. 22–28.
59. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: Монографія. К.: Інформавтодор, 2008. 472 с.
60. Кловак Г. Т. Педагогіка наукової школи : навч.-метод. посіб. – Чернігів : Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2004. 208 с.
61. Клочкова Т.І. Тенденції розвитку менеджменту ризиків в університетах Великої Британії: дис. ...кан-та пед. наук. - Суми 2015. 250 с.
62. Коберник О. М. Формування у студентів готовності до впровадження інноваційних педагогічних технологій // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 4. С. 104–110.
63. Коваль М. С. Використання мобільного навчання в Україні. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. Вип. 16. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2008. С. 371–376.
64. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. – Вид. 2–е, доп. і перероб. – К. : Видавничий дім Професіонал, 2004. 208 с.
65. Ковпаків В.М. Методи керування / В.М. Ковпаків. К.: МАУП, 1997. 158 с.
66. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 406 с.
67. Комунікативний менеджмент. Методичні рекомендації для студентів усіх форм навчання освітнього рівня (ОР) «Бакалавр» за спеціальностями 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування». Біла Церква, 2019. 73 с.
68. Коношевський Л. Л. Дистанційна освіта і самостійна робота студентів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – Вип. 15. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2007. С. 303–308.

69. Коношевський Л. Л. Проблеми організації самостійної роботи студентів педагогічних ЗВО // Актуальні проблеми виробничих та інформаційних технологій, економіки і фундаментальних наук : зб. наук. пр. – Вип. 3. Вінниця : ТОВ Планер, 2006. С. 427–433.
70. Корольов Б. І. Європейський вектор вищої школи України // Трибуна. 2005. № 5/6. С. 25–26.
71. Корольчук О. Виховна робота серед студентів у новій національній моделі вищої освіти // Освіта України. 1998. 21 жовт. (№ 43).
72. Кремень В. Г. Дієвий фактор суспільного розвитку та інтеграції в європейське співтовариство // Трибуна. 2004. № 1/2. С. 10–13.
73. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. – 2-е вид. – К.: Т-во «Знання» України, 2011. 520 с.
74. Крутогорська Н. Пошук нових технологій організаційно-виховної роботи серед студентів педагогічного університету // Рідна школа. 2003. № 4. С. 47–50.
75. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. – К. : Кондор, 2003. 192 с.
76. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К. : Знання, 2005. 486 с.
77. Курочкін А.С. Керування підприємством. К.: МАУП, 1998. 139 с.
78. Локшина О. Оцінювання успішності учнів у зарубіжній школі // Рідна школа. 2000. № 11. С. 6–10.
79. Лунячек В.Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій // Дис...канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2002. 9 с.
80. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. К.: Магістр, 1996. 256 с.
81. Малишенко В. С. Технологія модульного навчання в контексті гуманізації вищої школи // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. 1995. Вип. 3. С. 42–48.
82. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2012. 288 с. (Серія «Альма-матер»).
83. Марків В. М. Формування професійної компетенції вчителя початкових класів // Сучасна освіта: реалії та перспективи : зб. наук. та наук.-метод. пр. – Вип. 2. – Кр. Ріг : КДПУ, 2010. С. 19–23.
84. Марків В. М. Джерела і поняттєво-термінологічний апарат педагогічної інноватики // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. Вип. 28. С. 22–27.
85. Марків В. М. Педагогічна практика в структурі підготовки фахівця до реалізації наступності між дошкільним закладом і початковою ланкою // Актуальні питання дошкільної та початкової ланок освіти : зб. наук. та наук.-метод. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009.
86. Марків В. М. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до пошуково-дослідницької діяльності // Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки». – Луцьк, 2009.

87. Марків В. М. Проблема професійної компетентності сучасного педагога // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. Вип. 24. С. 53-59.
88. Марків В. М. Соціально-психологічний портрет студента в контексті емоційної культури особистості // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. Вип. 31. С. 316–321.
89. Мельник В. В. Інтерація в освітньому процесі: технологія організації // Управління школою. 2006. № 13. С. 15–34.
90. Методична служба — школі: Інформ.-метод. мат. на допомогу працівникам освіти. — Випуск 1 / Уклад.: Ю.В. Бутан, С.Г. Свічних, В.І. Уруський. Т.: Астон, 2003. — 286 с.
91. Методична служба — школі: Інформ.-метод. мат. на допомогу працівникам освіти / Уклад.: Ю.В. Бутан, С.Г. Свічних, В.І. Уруський. Вип. 1. Т.: Астон, 2003. 286 с.
92. Методичні вказівки до курсу «Комунікативний менеджмент» для студентів 3, 5 курсів денної та заочної форм навчання за спеціальністю «менеджмент» / Укл.: Мягких В.Б., Продайко В.М. – Д.: ДВНЗ УДХТУ, 2015. – 33 с.
93. Методологія і методика виховання студентів : навч. посіб. / О. А. Дереча, О. А. Загалада, П. В. Литвак [та ін.]. – Житомир : Волинь, 2004. 172 с.
94. Монарьов Р. Психолого-педагогічна підготовка як фактор розвитку соціально-професійної активності вчителя // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : ТОВ Імекс ЛТД, 2008. Вип. 76. С. 267–278.
95. Монарьов Р. Самосвідомість майбутнього учителя як фактор розвитку його активності // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : ТОВ Імекс-ЛТД, 2007. Вип. 74. С. 193–202.
96. Монарьов Р. Соціально-професійне середовище як умова розвитку соціально-професійної активності особистості // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць Інституту проблем виховання. – К. : ТОВ Імекс-ЛТД, 2008. Вип. 11. С. 59–269.
97. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. 128 с.
98. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К., 1997. 56 с.
99. Мусатов С. Педагогічна комунікація: Психологічні витоки та особливості // Освіта і управління. – 1999. – Т. 3, № 3. С. 47–52.
100. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навч. посіб. / Г.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. Х.: Основа, 2003. — 240 с.
101. Наукові основи управління школою / За ред. Г.В. Ельнікової. — Х.: ХДПІ, 1991. 170 с.

102. Національна доктрина розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 19.02.2023)
103. Олійник С.У. Теорія та практика менеджменту персоналу : підручник; Нар. укр. акад., [каф. економіки підприємства]. Х. : Вид-во НУА, 2013. 375 с.
104. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.
105. Освітній менеджмент в умовах змін: Навчальний посібник / За ред. В.Олійника, Н.Протасової. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2011. 308 с.
106. Осипова Т. Ю. Деякі аспекти виховної роботи куратора студентської групи // Наука і освіта. 2004. № 2. С. 88–90.
107. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект. К.: Школяр, 1996. 302 с.
108. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі. – К. : Центр учбової літератури, 2003. 116 с.
109. Павленко А. До європейського рівня освіти // Вища освіта України. 2001. № 2. С. 71–74.
110. Паращенко Л.І., Леонський В.Д. —АРМ завуча школи|| вдосконалюється // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2002. № 2. С. 22-27.
111. Пащенко О. В. Принципи та методика організації контрольних заходів у вищому навчальному закладі. – К. : Міленіум, 2006. 41 с.
112. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В.Семенова [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. 495 с.
113. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 1997. 349 с.
114. Педагогічна майстерність учителя : навч. посіб. / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. – 2-е вид., випр. і доп. Х. : ОВС, 2006. 224 с.
115. Песоцька О.П., Дедов Є.Г. Менеджмент соціальної роботи: навч. посіб. для студ. Спец. «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка». – Луганськ: Альма-матер, 2012. 110с.
116. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя. – Миколаїв : Іліон, 2005. 272 с.
117. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: Навч. Посіб. К.: Україна, 1998. 343 с.
118. Плавич В. П. Розвиток системи освіти України в контексті Болонського процесу : навч. посіб. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2005. 253 с.
119. Рабченюк Т. Внутрішкільне управління. — К.: Рута, 2000. 176 с.
120. Романовський О. Г. Формування спрямованості студентів на успішну професійну діяльність. – Х. : НТУ «ХПІ», 2009. 48 с.

121. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень. К., 1998. 144 с.
122. Рябченко В. Деякі концептуальні проблеми навчання і виховання студентів у сучасних вищих навчальних закладах України // Вища освіта України. – 2005. № 3. С. 40–44.
123. Сбруєва А. А. Менеджмент ризиків у вищій освіті: характеристика інноваційного досвіду // Управління інноваційним розвитком освіти в суспільстві ризику : [монографія] / [за ред. проф. А.А. Сбруєвої]. – Суми : Вид-во Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 460 с.
124. Севастьянова О. Виховання студентів як складова частина їх соціалізації // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2005. № 1. С. 36–40.
125. Семенюк О.А. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. – К. : ВЦ «Академія», 2010. 240 с. (Серія «Альма-матер»)
126. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень. – К. : ДІНІТ, 2000. 259 с.
127. Сікорський П. Кредитно-модульна технологія у вищих навчальних закладах // Шлях освіти. – 2004. № 3. С. 29–34.
128. Сметанський М. І. Методологічні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Шлях освіти. 2000. № 4. С. 11–13.
129. Соловей М. Система виховної роботи у вищому навчальному закладі як фактор цілісного виховання особистості // Рідна школа. 2004. № 6. С. 33–37.
130. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. . – К. : Центр навчальної літератури, 2007. 176 с.
131. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ —Видавництво «Політехніка», 2004. 200 с.
132. Сурмін Ю. Майстерня вченого : підручник. – К. : НМЦ Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. 302 с.
133. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти: Наук.-метод. посіб. За ред. Л.М. Калініної. — К.: ПП Компанія —Актуальна освіта, 2002. 310 с.
134. Терещенко С. Зміст і структура інформатичної компетентності менеджерів у сфері економіки // Освітній простір України. 2016. № 7. С. 96-106.
135. Тернавська Т. А. Формування пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.09; Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. 20 с.
136. Тернавська Т.А., Раєвська Я.М., Мельник Ж.В. Менеджмент соціальної роботи: навчально-методичний посібник для студентів галузі знань 23 Соціальна робота. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А.С., 2020. 262 с.
137. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому закладі. Х.: Пошук, 2000. 260 с.

138. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник. У двох частинах Ч.1. Абетка менеджера освіти. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 160 с.
139. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник. У двох частинах Ч.2. Ключ до професійного успіху. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 152 с.
140. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник. У двох частинах Ч.1. Абетка менеджера освіти. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 160 с.
141. Управлінські аспекти соціальної роботи. [Текст] :курс.лекцій / М.Ф.Головатий(кер.авт.кол.),М.П.Лукашевич, Г.А.Дмитренко. – К. : МАУП, 2004. 368 с.
142. Ушинский К. Д. Вибрані педагогічні. – К. : Рад. школа, 1949. – 417 с.
143. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень : посібник. – К. : Академвидав, 2004. 208 с.
144. Філоненко М. Психологія спілкування: навчальний посібник – К. : Центр учбової літератури, 2008.- 224 с. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-163.html> (дата звернення 19.02.2023)
145. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. – К. : Академія, 2001. 528 с.
146. Хриков Є.М. Прогностичні методи управління школою // Освіта Донбасу. 2001. № 3. С. 62-71.
147. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К. : Слово, 2003. 240 с.
148. Черезова І. Організація виховної роботи зі студентами // Рідна школа. 2006. № 7. С. 21–23.
149. Шевченко Л. С. Розвиток пізнавальної активності студентів як засіб підготовки до інноваційної діяльності // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Шахов (голова) [та ін]. – Вінниця : Планер, 2008. Вип. 31. С. 105–109.
150. Шевченко Н. Інновації в освіті – виклик часу // Проблеми освіти. 2008. Вип. 54. С. 19–24.
151. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підруч., Н. М. Кушнарєнко. – 2-е вид., перероб. і доп. К. : Знання-Прес, 2002. 295 с.
152. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2010. 309 с.